פאלעסטינא

אין וואָרט אונד בילד

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
County of Sonoma

http://archive.org/details/complimentsofcar00unse

פאלעסטינא

אין ווארט אונד בילד

היסטאָרישע אונד בילדליכע דאַרשטעללונג פאָן ארץ ישראל
אונד איהרע קאָלאָניען.

בעארבייטעט אונד הערויסגענעבען פאָן דיא

„כרמל וויין קאָמפּאני"

נויאָרק, תרס"א, 1901.

פאלעסטינא

אין וואַרט און בילד.

I.

קורצע היסטאָרישע איבערזיכט.

דיא נעשיכטע פון פאלעסטינא, ריכטינער נאך ארץ ישראל, איז איינס פון דיא מערקווירדינסטע, אינטערעסאַנטעסטע און לעהרריכסטע קאפיטלעך פון דער נעשיכטע דער מענשהייט.

אין נאנץ אלטע צייטען, הונדערטער יאהרען פאר אברהם אבינו האט פאלעסטינא נעהערט צום גרויסען קייזערטהום פון דיא בני חת־„חאַטי", וויא מען נעפינט עס אין דיא נאנץ אלטע אויפשריפטען אויך שטיינער אין דיא בערג. אין דער ביבעל נע־

פינען מיר, אז חת איז נעווען דער צווייטער זוהן פון כנען און דארום האט דאס נאנצע לאנד נע־היסען ארץ כנען

אין אברהם׳ס צייטען זיינען שוין אנדערע פעלקער אננעפאלען אויך דאס קייזערטהום פון דיא בני חת און האבען נענרינדעט קלייגע קעניגרייכע, זא, צום ביישפיעל, דיא פלישתים, וועלכע האבען שוין אין אברהם׳ס צייט נעהאט א קלייגעס קעניג־רייך אין זידען (דרום) פון פאלעסטינא, פון דעסט־ווענען האט דאס לאנד נאך נעהערט צו דיא בני חת און ווען אברהם האט נעוואלט קויפען א בע־ערדינונגס פלאץ פאר זיין פאמיליע, האט ער עס

געמוזט קויפען פון דיא בני חת. דאָס איז נעיוען אונגעפעהר אין יאהר 1915 פאר דער קריסטליכער צייט רעכענונג, שני אלפים ושלשים לבריאת עולם.

מיט קנאפּע פּינף הונדערט יאהר שפּעטער, ווען דאָס אידישע פּאָלק איז נעקומען נאך כנען אונטער זייער אנפיהרער יהושע בן נון, איז פּאלעסטינא נעיוען איינגענטהיילט אין קליינע פירסטענטהימער אָדער קעניגרייכע און יהושע האט נעמוזט קעמפּפען מיט 31 אוועלכע קעניגע. דאָס לאנד כנען האט דאן בעקומען אנאנדער נאמען, ארץ ישראל, און אויך א גאנץ אנדערן כאראקטער: עס איז נעווארען א רעפּובליק פון 12 שטאאטען, 12 פּראָווינצען, אין יעדער פּראָווינץ האט נעווואוינט א שבט פון אידישען פּאָלק אונד צו זאממען האבען זיי נעבילדעט א רעפּובליק. פון צייט צו צייט, ווען עס איז נעווען נאטווענדיג, פלעגט מען מאכען א שופט, א סאָרט פּרעזידענט.

דיא אידישע רעפּובליק האָט נעדויערט פון 1445 ביז 1095 פאר דער קריסטליכער צייטרעכענונג, בשט"ו—בז"ב. תרס"ד לב"ע, אָדער אונגעפעהר א צייט פון 350 יאהר. אין 1095 איז ארץ ישראל נעווארען א מאנארכיע, א שטאַרקעם קעניגרייך און שאול איז נעווען דער ערשטער קעניג. אין יאהר 975 האט זיך דיא אידישע מאנארכיע צו שפּאלטען אויף צוויי: דאס קעניגרייך אין זידען (דרום) האָט נעהייסען ארץ יהודה און דאס קעניגרייך אין נארדען (צפון) האט נעהייסען שומרון אדער ישראל. דאס קעניגרייך פון נארדען (צפון) אדער שומרון האָט עקסיסטירט נור 253 יאהר. אין יאהר 722, נ. ל"ח האט דער אס-רישער קעניג שלמנאסר IV עם פערניכטעט און האָט פערטריעבען דיא אידען פון דאָרטען, דיא עשרת השבטים, נאך אסיריען.

דאָס זידליכע קעניגרייך אָדער ארץ יהודה האט

עקסעסטירט פיעל לענגער, מעהר אלס 500 יאהר. עס איז צערשטערט געוואָרען פון קענינ נבוכדנאצר אין 586 פאר דער קריסטליכער צייט רעבענונג, שלשת אלפים קעד. פּאלעסטינא איז דאן געוואָרען א פּראָווינץ פון דעם קייזערטהום באבילאָניען.

דאס גרויסע און מעכטיגע קייזערטהום, וועלכע נבוכדנאצר האָט געגרינדעט, האָט אָבער ניט לאַנג געדויערט. נבוכדנאצר איז געשטאָרבען אין יאהר 561 און 23 יאהר שפעטער, אין 538 שלשת אלפים ר"כב, האָט כורש מלך פרס אָפּגענומען בבל, סיריען, פּאלעסטינא און גאנץ קלין אזיען און האָט געגרינדעט א וועלט רייך, דאָס גרעסטע קייזערטהום פון דער אלטער וועלט. כורש האָט ערלויבט דיא אידען צוריק צו גיהן נאָך פּאלעסטינא און לעבען אויך זייער אייגענעם לאַנד, אָבער דיעזעס לאַנד איז נעווען נור אפּראָווינץ פון פּערזיען און א פּאשאה - פּחה - האָט פערוואלטעט דאס לאַנד אונטער דעם נאָמען פּחת יהודה. אין יאהר 445 האָט דער פּערזישער קענינ ארטאקסערקסעס I ארתחשׁשתא, ערנאנט נחמיה בן חכליה אלס פּאַשא פון יהודה

פּאלעסטינא איז נעווען אפּראָווינץ פון פּערזיען 208 יאהר, פון 538 ביז 330, וואן אלעקסאַנדער דער מאקעדאָניער, אלכסנדר מוקדון־האָט אפּגענומען נאנץ וועסט אזיען. דאָס האָט אָבער ניט לאַנג געדויערט, וויל שוין אין יאהר 320 האָט דער קעניג פון עניפּטען פּטאלמעאוס I־תלמי המלך— אָפּגענומען סיריען, און פּאלעסטינא איז נעווען א פּראָווינץ פון עניפּטען. פּאלעסטינא האָט זיך געפונען אונטער דער הערשאפט פון עניפּטען 105 יאהר, דאן האָט דער נריעכישער קענינ פין סיריען אָנטיאכוס III אָפּגענומען פּאלעסטינא פון עניפּטען.

דיא ערשטע קענינ פון סיריען האָבען בעהאַנדעלט דיא אידען פריינדליך און דיא אידען האָבען

זיך פערהאלטען רוהיג. וועז קעניג אנטיאכוס IV, אנטיאכוס עפּיפאנוס, האָט אננעהויבען אונטערצו־דריקען דיא אידען, האָבען זיך דיא אידען אויפ־געהויבען אונטער דיא חשמונאים און האבען פון זיך אראָפּגעוואָרפּען דעם יאָך פון דיא סיריש־ע נריכען. דען 25טען כסלו 165 פּאר דער קריסטליכער צייטרעכנונג, שלשת אלפים תק"צה, האָט יהודה המכבי נעזיעגט איבער דיא נריעכען און פּאלעסטינא איז נעוואָרען א פרייעס, אונאבהענגיגעס לאנד. אלכסנדר יאנאי — אָדער יאנאי המלך איז שוין נעווען קעניג און האָט רעניערט פון 105 ביז 79 פּאר דער קריסטליכער צייטרעכנונג. שלשת אלפים תר"ס ביז שלשת אלפים תרצ"ה.

ארץ ישראל איז וויעדער נעוואָרען א מאָנאר־כיע, וועלכע האָט נעדויערט פון 165 פּאר דער קרי־סטליכער צייט רעכנונג, שלשת אלפים תקצ"ה, ביז 70 נאָך דער קריסטליכער צייט רעכנונג, שלשת אלפים תת"ל, אלזא 235 יאהר.

אין יאהר 70, נאָך דער קריסטליכער רעכנונג, שלשת אלפים תת"ל, איז פּאלעסטינא נעוואָרען א פּראָווינץ פון ראָם און איז אזוי נעבליבען אונטער דיא פערשיעדענע רוימישע און נריעכישע קיסריים ביז 636 נאָך דער קריסטליכער צייטרעכנונג, ארבעה אלפים רצ"ו, וועז דיא אראָבער, וועלכע מחמד האָט נור וואָס פעראייניגט, האָבען אָפּגענומען סי־ריען און פּאלעסטינא און האָבען נעגרינדעט א קייזערטהום, כאליפאט, מיט דער הויפּט שטאדט באנדאד (בנדד).

אין אָנפאָנג פון 11טען יאהר הונדערט האָבען זיך אָננעהויבען אין אייראָפּא דיא קרייצצינע, קריסטליכע פעלקער האָבען זיך בעוואפענט און זיינען נעגאנגען נאָך פּאלעסטינא בעפרייען דאָס היילינע לאנד, בעזאנדערס דיא היילינע שטאדט ירושלים, פון דיא אונגלויבינע. עס איז זיי אזוי

וויט נעלונגען, אז אין יאהר ארבעה אלפים תתנ״ט, 1099 נאך דער קריסטליכער צייטרעכנונג, האבען זייא אפגענומען ירושלים אוך נאנץ זיך פאלעסטינא אוך האבען נעגרינדעט אין פאלעסטינא א קריסטליכעס קעניגטהום, נאך דעם דאמאלינען אייראפעאישען מוסטער. מען האט בעשאפען באראנען אוך גראפען פון הייליגען לאנד; זא, צום ביישפיעל, איז נעווען א בארג פאך יריחו, א גראף פאן יפו, א בארג פאן בית לחם, א גראף פון צצת. דאס האט אבער נעדויערט נור 88 יאהר. אין ארבעה אלפים תתק״ז, 1187 האט סאלאדין דער סולטאן פון עגיפטען אוך סיריען וויעדער אפגענומען ירושלים, פערטריעבען דיא קריכטען, אוך פאלעסטינא איז וויעדער נעווארען א פראווינץ פון עגיפטען.

אין 1517, הרצ״ז האבען דיא אסמאנען־טירקען־אפגענומען אלע לענדער פון קליין אזיען אוך סיריען, אוך פאלעסטינא איז נעווארען א פראווינץ פון דעם טירקישען קייזערטהום, וויא עס איז נאך בז היינט.

פאלעסטינא נעהערט אלזא צו דער טירקיי קנאפפ 400 יאהר.

II.

פאלעסטינא אין דער נייעסטער צייט.

פין דער קורצער היסטאריישער איבערזיכט איבער פאלעסטינא קען מען דייטליך זעהן, וויא אזוי דיעזעם שענע אוך פרוכטבארע לאנד איז זעהר אפט פערוויסטעט נעווארען, פערוויילדערט נעווארען, פערנאכלעסיגט נעווארען אוך זעהר וועניג בעוואוינט נעווען. עס פלענט אמאל זיין נעפעהרליך צו רייזען אין פאלעסטינא, אוך וואוינען אין א דארף איז נעווען אונמענליך, וויל מען איז ניט נעווען זיכער מיט דעם לעבען אוך מיט דעם

פערמענען. מען פלענט מוזען וואוינען אין דיא נרויסע שטעדט און אזוי וויא דער אַנדעל און דיא אינדוסטריע זיינען ניט נעווען ענטוויקעלט אין יענע נעגענדען, פלענט עס זיין זעהר שווער זיך צו ערנעהרען.

אידען פלענען שטענדיג שטרעבען נאָך פּאלעסטינא, אָבער ניט יעדער האָט נעקענט עס אויספיהרען. דיא רייזע נאָך פּאלעסטינא קאָסטען זייער טהייער און דאָרט האָט מען ניט נעהאָט פון וואָס צו לעבען. דיא אידען, וועלכע האָבען נעוואוינט אין פּאלעסטינא אַרער וועלכע פלעגען קומען שטאַרבען אין פּאלעסטינא, פלעגען זיין נעצוואונגען אַרויסצוקוקען אויף אונטערשטיצונגען פון אייראָפּא, דיא זאגענאנטע „חלוקה", און דאָס איז נעווען א זעהר טרויעריג אויסזיכט און א זעהר שוואכע הילף. דיא אידען פון אייראָפּא פלענען שיקען נעלד נאָך ארץ ישראל, אָבער פאר דיא ארימע הונגערליידענדע איז דאָס נעווען נור א לחם עוני.

עס איז נעקומען אזוי וויט, אז פיעלע יונגע לייט פון ירושלים האָבען זיך ענטשלאָסען זיך אפּצוזאָגען פון דער חלוקה, פון דיעזען לחם עוני, און זיך נעהמען צו ערדאַרבייט. דאָס איז אָבער נעווען כיעל לייכטער צו בעשליעסען אלס אויסצופיהרען. דיא ערשטע אידישע ערד ארבייטער קאָלאָניע איז ניט נעלונגען און וואָלט אין נאָנצען פערנעכטן נעווארען, ווען עס זאָלען ניט נעווען פּארקומען זאכען, וועלכע האָבען וויעדער אויפנעלעבט דיא אידעע פון אידישע קאלאניען אין פּאלעסטינא, און האָבען נעשיקט אהין א נאָנצע ארמעע פון פעהיגע און ענערגישע מענער, וועלכע האָבען נעאפּפערט אלעס אין דער וועלט אום וויעדער אויפצובויען דיא ווי־סטע נעגענדען פון פּאלעסטינא.

אין 1882, שנת תרמ״ב, זיינען פּארנעקומען פער־

School fo Agriculture in Mikweh Israel.

מקוה ישראל, אנראנאמישע שולע.

פֿאַלנונגען און אונטערדריקונגען פון אידען אין פּיעלע לענדער פון אייראָפּאַ. אידען האָבען נעמוט אויסוואַנדערט. פּיעלע האָבען אויסנעוואַנדערט נאָך אמעריקאַ, אַנדערע אָבער האָבען זיך דערמאָנט אַן זייער אַלטע היימאָטה און זיינען נעקומען נאָך פּאַלעסטינאַ. אייניגע האָבען נעהאָט מיט זיך אפּיסעל נעלד, דער גרעסטער טהייל אָבער האָט קיין נעלד ניט נעהאָט.

דיעזע נייע עמיגראַנטען האָבען זיך נענומען צו בעאַרבייטען דאָס לאַנד, אָבער עס האָט זיי נעפּעהלט אלעס נעטהיגע.דאָס לאַנד איז נעווען פּערנאַכלעסינט און פערווילדערט, מען האָט נעראַרפט האָבען נוטע אינסטרומענטען אום עס אָפּצורייניגען און צו בעאַרבייטען או. דאָ האָט אלעס נעפּעהלט. אויסער דעם פלעגען דיא ווילדע אַראַבער אָפט אַנפאַלען אויך דיא קאָלאָניסטען און זייא בערויבען.

מען קען זיך אלזאָ לייכט פאָרשטעלען, וואָס און וויא דיא ערשטע קאָלאָניסטען האָבען נעליטטען און זיי וואָלטען עס נעווויס ניט נעקענט אויסהאַלטען, וועז עס זאָל ניט נעווען קומען זיי צו הילף דער בעריהמטער פילאַנטראָפּ באַראָן עדמונד פּאָן ראָטהשילד.

עס איז וואָהר, אז אין פּיעלע שטעדט אין אייראָפּא האָבען זיך נעגרינדעט פערשיעדענע חברות און פּעראיינע אונטער דעם נאָמען חובבי ציון, וועלכע האָבען אויך פיעל ביינעהאָלפען צו שטיצען און צו פערמעהרן דיא קאָלאָניזאַציאָן פון פּאַלעסטינא, אָבער אָהן דער הילף פון באַראָן עדמונד פּאָן ראָטהשילד וואָלטען זיי דאָך ניט נעקענט עקסיסטירען.

אין אָקוּרצע צייט, אין א צייט פון 17—18 יאהר, האָבע אויפּנעבליהט אין פּאַלעסטינא אידישע קאָלאָניען, מיט וועלכע יעדעס פּאָלק, ניט נור אי-

דען, מענע שטאָלצירען. פּאַר אידען זיינען דיעזע קאלאָניען אַ בעזונדערער שטאָלץ, ווייל עס נעהמט אַראָפּ פון אונז דעם בלבול, אז אידען טויגען ניט צו אן ערנסטער בעשעפטינונג.

עס איז ווערטה צו זעהן דיעזע קאלאָניען, עס איז ווערטה זיי צו בעטראכטען און זיי צו בעוואונדערן. ווער עס זעהט זיי, דער מוז ניט ווילענדיג אויסרופען: מה טובו אהליך יעקב, משכנותיך ישראל! וויא שעהן זינד דיינע צעלטען, יעקב, דיינע וואָהנונגען, אה, ישראל! דאָרט, וואו עס פלענט ערשט ניט לאַנג ליענען הויפענם מיסט, פערשאָטענע שטיינער און פערברענטע צינעל, דאָרט בכיהען יעצט ווייננערטנער און וועלדלעך פון אָראַנזשען — אָרענדזשעס — און אתרוגים; דאָרט וואו עס פלענען וואקסען נור דערנער און ווילדע גראָזען, וואקסען היינט וויין, קאָרן, פרוכט בי־מער און ראָזען.

עס הייבט אָן מקוים צו ווערען דיא פּראָפּעצייהונג פון עמוס:

ושבתי את שבות עמי ישראל, ובנו ערים נשמות וישבו, ונטעו כרמים ושתו את יינם ועשו גנות ואכלו את פּרים. (עמוס, ט. 14) איך ווועל צוריק ברענגען מיין פאָלק ישראל און זיי ווועלען אויפבויען פערוויסטעטע שטעדט, זיי ווועלען פלאַנצען ווייננערטנער און טרינקען דעם ווין, זיי ווועלען בעארבייטען נערטנער און עסען דיא פריכטע פון זיי.

מיר גיבען דאָ צייכנונגען און פאָטאָגראָפיישע בילדער פון דיא אידישע קאלאָניען אין פּאַלעסטינא אום אונזערע בריידער אין אמעריקא זאָלען זיך א׳בערצייגען, וויא וויט מען האָט שוין געבראכט און וויא וויט מען קען עס נאָך ברענגען, וועז דיא מיטעל וועלען עס ערלויבען.

ראשון לציון.

דיא קאלאָניע ראשין לציון איז געגרינדעט נע־ ווארען אין 1882, תרמ"ב, פון רוסישע אידען. זיא ליענט 1½ שטונדען זיד־עסטליך (דרומית־ מזרחית) פון יפו אויף דעם ארט, וועלכען שמשון הגבור האט א נאמען גענעבען עין הקורא, נענען דער שטאדט רמלה, אלוא אין דער נענענד, וועל־ כע האט א מאל געהערט צו שבט דן. פון אָסטען (מזרח) זעהט מען דיא בערג פון יהודה, פון וועי־ סטען זעהט מען דאס מיטעללענדישע מעער (ים התיכון).

זיא געפינט זיך אין א טהאל, שפלה, וועלכער איז דורכגעשניטען פון נידערינג בערגלאָך. זיא איז דיא גרעסטע און וויכטיגסטע קאלאָניע פיר וויי־ בוי, ווייל זיא איז אין נאנצען בעפלאנצט מיט וויי־ נערטנער און מען מאכט דארט זעהר פיעל ווין און קאָניאק.

אויסער וויינגערטנער זיינען נעפלאנצט גע־ וואַרען פיעלע מאנדעל ביימער און מוילבעיר ביי־ מער. מיט דיא בלעטער פון מוילבעער ביימער פיטערט מען דיא זיידען וועדים און דיא קאלאני־ סטען הייבען אָן זיך צו בעשעפטיגען מיט דער פּראָדוקציאָן פון זייד.

אין דער קאלאניע נעפינט זיך א שעהנע שול, א מעדכע: אין קנאבען שולע און א נרויסעם פּאָרק הויז. אין דיעזען פּאָלקס הויז פערזאמלען זיך דיא קאלאניסטען און בעראטהען זיך איבער זייערע אננעלענהייטען. אין דעם זעלבען הויז נעפינט זיך א רייבע ביבליאטהעק און א לעזע צימער. אין דעם זעלבען הויז נעפינט זיך א קאנ־ צערט זאל, וואו עם ווערן 2 מאל אין דער וואָך נענעבען קאנצערטען פון אן אָרקעסטער פון דיא קאָלאָניסטישע קינדער.

דיא קאָלאָניע נעפינט זיך אונטער דעם שוץ פון בארָאן ראטהשילד, דיא קאלאניסטען אבער הייבען שוין אָן אויסצואהלען זייערע חובות אן צו ווערן אונאבהענניג

דיא קאלאניע צאהלט אונגעפעהר 560 זעעלען. דיא קאָלאָניסטען זיינען אלע נעבילדעט אין אינ־ טעליגענטע מענער.

אין דער קאָלאָניע נעפינט זיך אויך א האס־ פּיטאל, וועלכער דינט פאר אלע קראנקע פון דער נענענד ארום ראשון לציון.

Rishon-le-Zion.

ראשון לציון.

Street in Rishon-le-Zion.

איינע שטראסע אין ראשון לציון.

Wine Cellar and adjoining buildings in Rishon-le-Zion.

דער קעלער מיט זיינע נעבוידען אין ראשון לציון.

וואַדי אַל האַנין.

וואדי אל חאנין איז נענרינדעט נעוואָרען פון ארבייטער פון דער קאָלאָניע ראשון לציון. זיא ליענט זידליכער, ווייטער קיין דרום, פון ראשון לציון, נאָהענט ביין מעער. זי־א איז ניעדעריג און אין דער נעהע פֿליעסט א טייכעל מיט'ן נאמען רובין— נחל ראובן. אזוי וויא זיא האט נענוג וואסער, נעראָטהען דאָרט זעהר גוט אַלערליי פרוכט ביימער. עס איז אויך איינגעפיהרט נעוואָרען בינען צוכט — צו האַלטען בינען, וועלכע מאכען האָניג, און דער האָניג פון וואדי אל חאנין איז יעצט בעריהמט און זעהר נעזוכט אין דיא נרויסע שטעדט פון איראָפּא.

עס נעפינען זיך דאָרט אויך פיעלע ווייננערטנער.

אין דער ערשטער צייט האבען דיא קאָלאָניסטען זעהר נעליטטען, ווייל דיא פּראָדוקטען פון דעם לאַנד זיינען ניט נעווען נענוג אום צו בעצאה־לען דיא שולדען און צו דערנעהרן דיא קאָלאָני־סטען. פיעל פון זיי האבען נעמוזט ארבייטען אין אַנדערע קאָלאָניען אום צו פערדינען אויף ברויט.

דיא נעזעלשאפט „יקא" Jewish Colonization Ass'n איז נעקומען צו הילף דיעזער קאָלאָניע און האט איהר אויסנעליהען 100,000 פראנק. יעצט וועט דיעזע קאָלאָניע נעווויס אויפבליהען, וועו זיא וועט נור האבען א נוטען מארק, וואו צו פערקויפען איהרע פּראָדוקטען.

Wadi-el-Chanin.

וואדי אל חאנין.

רחובות.

אין יאהר 1890, תר"נ, האט זיך נעגרינדעט אין ווארשוי א פעראיין מיט'ן נאמען: „מנוחה ונחלה". דיא גרינדער זיינען געווען: יעקב ברודא, זאב גלוסקין, לעווין־עפּשטיין, אליעזר קאפּלאן און מתתיהו כהן. זיי האבען ארויסגעשיקט דעלענא־טען, ה"ר יעקב ברודא און לעווין־עפּשטיין, נאך פּאלעסטינא, און זיי האבען אפּגעקויפט דאס דאָרף דוראן, און האבען עס א נאמען נענעבען ר ח ו ב ו ת, דאס הייסט, ירחיב ד' את גבולינו! נאָט זאָל אויספּרייטען אונזערע גרענעצען.

דיעזע קאלאניע ליענט זיד־עסטליך, דרומית־מזרחית, פון ראשון לציון. זיא איז געבויט אויף 2 ניט הויבע בערג, אַרום נעפּינען זיך אבער הויבע בערג, וועלכע פערשטעלען דיא קאלאניע. נור פון דער וועסט זייט – מעריב – איז זיא אָפּען צום מעער. ווען מען שטעלט זיך אויף א בערג פון דיעזער קא־לאניע זעהט מען דאס אלטע יאמניא, יבנה, וואו רבי יוחנן בן זכאי האט נענרינדעט דיא ערשטע אידישע אקאדעמיע. יעצט איז עס אן ארימעס דאָרף.

דיא קאלאניע רחובות איז בעפלאנצט מיט ווייננערטנער, וועלכע גיבען אַרויס דעם פּעסטען ווין, פיעלע מאַנדעל בייטער אוך אין דער לעצטער צייט אויך פיעלע אליוון בייטער—זתים. דאס לאַנד פון דער קאלאניע נרענעצט זיך מיט דיא אליוון וועלדער פון רמלה. עס וועדט אויך נע־זעעט געטרייד: נערשטען און ווייץ

דער דירעקטאָר פון דיעזער קאלאניע, הערר לעווין־עפּשטיין, נעפּינט זיך יעצט, אין 1901, אין אמעריקא אום צו פערבריטען דעם פערקויף פון ארץ ישראל פּראָדוקטען אין אמעריקא. ער ריכטעט יעצט איין אין נויאָרק דאס נעשעפט פון דער „כרמל ווין קאמפּאני", וועלכע פערקויפט נור ארץ ישראל פּראָדוקטען.

אין רחבות וואוינען דערווייל 70 פאמיליען. אָבער נאָך 40 פאמיליען דאַרפען קומען פון רוסלאנד רחבות האט א שול (סינאגאג), אונד איינע שולע פיר קנאבען אונד מעדכען אין וועלכער דיא אומ־גאנגס שפּראכע איזט נור העבראיש.

Rehoboth. רחובות.

Rehoboth. Esra St.

רחובות. עזרא שטראססע.

Colonists of Rehoboth.

קאָלאָניסטען פון רחובות.

עקרון.

עקרון איז נענרינדעט נעוואָרען אין 1884, תרמ"ד, פון באראן עדמונד פאן ראָטהשילד, וועל־כער האט זיא בעזעצט מיט עמיגראנטען פון רוס־לאנד אלס פראבע, אום צו זעהן, אויב אידען זיי־נען פעהיג צו לאנד ארבייט.

דיא קאָלאָניע נעפינט זיך זידליכער, ווייטער נאך דרום, פון רחובות. זיא ליענט אין א טהאָל אוו איז בעזאנדערס נוט פיר נעטרייד עם זיינען אויך נעפלאנצט נעוואָרען אלערליי פרוכט בייטער, בעזאנדערס א גרויסער נארטען מיט אתרוגים בייטער, וועלכע באראן ראָטהשילד האט נעפלאנצט אויך זיין רעבנינג.

דיא קאָלאָניע בליהט, דיא רוסישע אידען האבען זיך ארויסגעוויזען אלס פארטרעפליכע עובדי אדמה און קענען דיענען אלס מוסטער פון נוטע פארמער

עקרון צעהלט 150 זעעלען, האט א סינאגאג און א שולע פיר קינדער.

Akron.

עקרון.

ג ד ר ה.

דיא קאָלאָניע גדרה איז געגרינדעט געוואָרען אין 1885, תרמ"ה, פון רוסישע כטודענטען, וועלכע זיינען אַרויסגעטרעטען פון דיא אוניווערסיטעטען אום צו ווערען פּאַרמער אין ארץ ישראל.

דיא קאָלאָניע ליענט זיד וועסטליך — צפונית־מערבית — פון עקרון. זיא איז געבויט אויף א באַרג און בעשטעהט פון נור איין גאַס. דער פלאַכער טהייל פון דער קאָלאָניע איז פערזעעט מיט נעטרייד: ווייץ, גערשטען, סעזאַם, — דער בערגיגער טהייל איז בעפלאַנצט מיט ווייגגערטנער.

דיא קאָלאָניסטען פערקויפען זייערע ווייגטרויבען אין קעללער פון באַראָן ראָטהשילד אין ראשון לציון, וואו עס ווערט פון זיי געמאַכט ווין און קאָניאַק.

אלס געבילדעטע מענשען האָבען זיא אויך געבראַכט דיעזע קאָלאָניע צו דער העכסטער שטופע פין ענטוויקעלונג אין אַלע קורצע צייט.

א בליק אויף דיא ביינעלענטע פאַטאָגראַפיע פון דיעזער קאָלאָניע בעווייזט עס גאַנץ גענוג.

Gadrah. גדרה.

קאַסטיניאַ אָדער באר טוביה.

דיא קאָלאָניע קאסטיניא אָדער באר טוביה ליענט זידליך, ווייטער קיין דרום, פון גדרה, אויף דעם וועג נאָך עזה — נאזא. זיא איז דיא זידליכסטע אידישע קאָלאָניע אין פּאלעסטינא און געפינט זיך אויפן וועג נאָך עניפּטען.

זיא איז געגרינדעט געוואָרען אין 1885, תרמ"ה, פון באראָן עדמונד פאָן ראָטהשילד, וועלכער האָט זיא געלאָזען בעארבייטען פון אידישע קאָלאָניסטען פון אַנדערע קאָלאָניען. אין 1897, תרנ"ז, האָט זיא אָפּגעקויפט דיא חברה חובבי ציון פון אדעסא און האָט דאָרט בעזעצט 18 פאַמיליען פון דיא בעסטע ארבייטער.

דיא קאָלאָניע געפינט זיך אויף א גלייכען פּלאַץ און בעשעפטינט זיך מיט אקערבוי, מיט זעען ווייַן, סעזאם און דער גלייכען.

Kastinia (Beer-Tubiah).

קאסטיניא (באר טוביה).

פּתח תּקוה.

דיא קאָלאָניע פּתח תּקוה ליענט 2 שטונדען נערדליך (צפון) פון דער פּאָרט שטאָדט יפו. זי איז דיא עלטסטע אידישע קאָלאָניע, ווייל זיא איז נענרינדעט נעוואָרען אין 1878, תרל"ח, פון יונגע לייט פון ירושלים. די ערד איז זעהר גוט פיר נעטרייד, דיא קאָלאָניסטען האָבען זיך אָבער ניט נעקענט איינהאָלטען, ווייל עס האָבען זיך נעפונגען זומפּגען אין דער נענענד, וועלכע פלענען פּעראָוראַזאָבען פיעבער קראַנקהייטען.

ערשט אין 1883, תרמ"נ, האָבען איבערנענומען דיעזע קאָלאָניע רוסישע אידען אוּן דורך די הילף פון בארון ראָטהשילד האָט מען בעפלאַנצט דיא זומפּגען מיט אייקאַליפּטוס ביימער. דער אייקאַליפּטוס בוים האָט אין זיך א קראָפט אַרויסצוציהען דיא פייכטקייט פון דער ערד. דיעזע אייקאַליפּטוס ביימער האָבען אויסגעטריקענט דיא זומפּגען אוּן דיא קאָלאָניע איז יעצט פּאָלקאָמען נעזונד, מען וויים מעהר ניט פון פיעבער.

יעצט איז פּתח תּקוה איינע פון דיא נרעסטע קאָלאָניען אין פּאָלעסטינא, זיא צעהלט מעהר אלס 800 אייִנוואוינער, האָט א שעהנע שוהל, א שולע פיר קינדער, מיט 4 לעהרער אוּן א תּלמוד תּורה.

דיא קאָלאָניע האָט יעצט מעהר אָלס א מיללייאָן וויינשטעקע, פיעלע נערטנער מיט אַראַזשענען, ציטראָנען אוּן אתרונים ביימער אוּן אויך פעלדער מיט זשירָאָניום בלומען.

אין טהייל פון דער קאָלאָניע בעשטעהט פון שוואַרצע ערד, וועלכע איז גוט פיר נעטרייד אוּן היי, דער אַנדערער טהייל איז לייכטער לייִם באדען אוּן איז דאָרום גוט פיר ווייִנטרויבען.

בארון ראָטהשילד האָט אויסנעבויט אין דער קאָלאָניע א פּאָבריק אויסצופּרעסען עטהעריש־עס איל פון דיא ראָזען, Geranium-Rosat, וועלכע וואקסען אין דער קאָלאָניע.

Petach Tikwah.

פתח תקוה.

חודירה.

דיא קאָלאָניע חודירה איז נענרינדעט נעוואָרען אין 1890, תר"ן, פון א רוסישער חברה חובבי ציון. זיא איז דיא גרעסטע אידישע קאָלאָניע, ווייל זיא האָט מעהר לאָנד וויא דיא אַנדערע קאָלאָניען.

זיא נעפינט זיך 6 שטונדען רייזע פון יפו, נאָך נאָרדען (צפון) אם ענדע פון טהאָל שרון. דיא ערד איז נוט בעזאָנדערס פיר נעטרייידע, פיעל היי פאר בהמות, אויך דיא בערג זיינען נעפלאָנצט וויינ־ נערטנער.

עס האָבען זיך נעסונען אין דער קאָלאָניע 2 גרויסע זומפען, וועלכע בארגן האָטהשילד האָט אויסנעטריקענט אויך זיין רעכנונג דער מיט, וואָס ער האָט זיי בעפלאָנצט מיט אייקאליפטוס ביימער, וועלכע ציעהען ארויס דיא פייכטקייט פון דער ערד.

דער וויין וואוינען אין חודירה 172 זעעלען, עס דאַרפען אָבער נאָך קומען פיעלע קאָלאָניסטען פון רוסלאַנד.

אין דיעזער קאָלאָניע נעפינט זיך דער נן־ שמואל, א נאַרטען פון אתרונים, נעפלאָנצט צום אַנדענקען אן דעם בעריהמטען ציוניסט הרב רבי שמואל מאָהילעווער זצ"ל.

Hudeirah. חודירה.

זכרון יעקב.

דיא קאָלאָניע ליענט נערדליכער—ווייטער נאָך צפון, פון חודירה, אין לאַנד גליל, ביים פוס פון דעם בעריהמטען בערג כרמל. פון אָסטען־מזרח—זעהט מען דיא הרי אפרים, פון וועסטען־מעריב—זעהט מען דאָס מיטעללענדישע מעער.

דיא קאָלאָניע ליענט אויף צווייא פעלזען, שטייניגרנע בערג, און עס האָט נעקאָסט פיעל געלד און מיה צו מאַכען פון דיא נאַקעטע שטיינער א בריהענדען גאַרטען.

א שאָסעע פעהרט פון דיזעזר קאָלאָניע צו אַללע קאָלאָניען און דערפער אַרום.

דיא קאָלאָניע איז נעגרינדעט נעוואָרען אין 1882, תרמ"ב, פון רומענישע אידען, זיי וואָלטען אָבער ניט געווען אים שטאַנד זיא אויפצוהאַלטען וען דער בארָאָן פּאָן ראָטהשילד וואָלט זיי ניט געשטיצט. ער האָט אויך אויסגעבויט דאָרט דעם צווייטען גרעסטען קעללער פּאר אלע וויינטרויבען פון נאָרדען־צפון—פון פּאַלעסטינא.

אין דער מיט פון דער קאָלאָניע נעפינט זיך א גרויסער פּאַרק, דער ביי א שעהנע שוהל. דיא קאָלאָניע האָט וי־ך א האָספיטאל און מעדכען און קנאַבען שולען.

דער גרעסטער טהייל פון דעם לאַנד איז בעפּלאַנצט מיט וויינגערטנער, דיא קאָלאָניסטען פערזעען אָבער אויך געטרייד און אייניגע בעשעפטיגען זיך מיט זיידענצוכט.

דיא קאָלאָניע נעפינט זיך איין שטונדע וויית פון מיטעללענדישען מעער, פינף שטונדען וויית פון חאיפא, דער זיכערסטער פּאָרט פון פּאַלעסטינא, אין נין שטונדען וויית פון יפו.

זכרון יעקב איז דיא גרעסטע אידישע קאָלאָניע, זיא צעהלט 1078 איינוואוינער.

Zicron Jacob.

זכרון יעקב.

אם אל דשמאל.

אם אל דשמאל איז א טאכטער קאלאניע פון זכרון יעקב. זיא איז נענרינדעט נעוואָרען פון באַראָן פאָן ראָטהשילד און בעזעצט מיט ארבייטער וועלכע זיינען ערצויגען נעוואָרען אין זכרון יעקב.

זיא ליענט נאָרד־עסטליך־צפוניח־מזרחית—פון זכרון יעקב. א גוטע שאָסעע פעראייניגט זיא מיט איהר מוטער קאלאניע. דיא שאָסעע פיהרט אי־בער בערג אונד טאָהלען, און עראיננערט אָן דיא שוויין. דיא קאלאניע אליין נעפינט זיך אויף א בערג.

איהר הויפט פראָדוקט איז ווין, נור איינינע קאלאניסטען בעשעפטיגען זיך מיט זעען נעטרייידע און מיט זיידענצוכט.

Ém-el-Djmal. אם־אל־דשמאל.

שויה. (שוועיאַ.)

שוועיא איז אויך אַ טאָכטער קאָלאָניע פון זכרון יעקב און איז אויך געגרינדעט פון באראָן פאָן ראָטהשׂילד. ער האָט דאָרט בעזעצט 20 פאַמילען פון ארבייטער אין זכרון יעקב, וועלכע האָבען זיך אויסנעצייכענט דורך זייער פליים און דורך זייערע פעהיגקייט.

זיא ליענט איין שטונדע רייזע וויים נערדליך, וויטער נאָך צפון, פון זכרון יעקב.

דיא קאָלאָניסטען בעשעפטיגען זיך נור מיט וויינגערטנער און מיט וויינפראָדוקציאָן.

Shveyah. שויה (שוועיא).

עין זיתים.

א האלבע שטונדע נערדליך, אין צפון זייט, פון דער אלטער שטאדט צפת, ליענט דיא קאלא־ניע עין זיתים, אדער עין זייטון, וויא דיא ארבער רופען זיא.

זיא איז נענרינדעט נעוואָרען פון דער חברה „אנודת האלף" אונטער דער אנפיהרונג פון הרב רבי יהושע סירקין. יעצט שטעהט זיא אונטערן שוץ פון באראן ראטהשילד.

זיא איז בעפלאנצט מיט ווייננערטנער און מיט וועלדליך פון אלייוון בייטער, עצי זית.

דיעזע קאלאניע האט דיא בעסטע האפנונגען אויף א גלענצענדע צוקונפט, וועו איהר בוימאייל — שמן זית — אינדוסטריע וועט זיך ענטוויקעלן.

Ein Seitim. עין זתים.

ראש פינה.

א ביסעל נערדליכער פון עין זיתים, א שטונדע ווייט פון צפות, ליענט דיא קאָלאָניע ראש פּינה צווישען הויכע בערג. ריא לאַנג פון דער קאָלאָניע איז איינע פון דיא שעהנסטע און אינטערעסאַנטעסטע אין פּאלעסטינא פון דער קאָלאָניע זעהט מען דעם בערג חרמון מיט זיין ווייסען הוט פון אייבינען שנעע, און דער גלענצענדע שפּיעגעל פון ים כנרת ווייזט זיך צווישען דיא בערג.

דיא קאָלאָניע אליין ליענט אויף א הויכען בערג און איהרע הייזער ציעהען זיך ביז אין טהאָל אריין. צווישען דיא הייזער אויפ'ן בערג און דיא הייזער אין טהאָל געפינט זיך א שעהנער פּאַרק מיט אלערליי בייטמער, געפלאַנצט אין הארמאניע רייהען, אלעען.

דיא קאָלאָניע ראש פּינה איז געגרינדעט געווארען אין 1882, תרמ"ב, פון רומענישע אידען, שטעהט יעצט אונטערן שוץ פון בארָאן פּאָן ראָטהשילד. זיא צעהלט איבער 400 איינוואוינער.

דיא הויפּט פּראָדוקטען זיינען וויין אונד זייד. אין דער קאָלאָניע געפינט זיך א זיידענ־שפּינעריי, וואו עס געפינען בעשעפטיגונג 50 יונגע לייט פון צפת.

דאָס לאַנד איז זעהר פרוכטבאַר און 3 ברונען פּערזאָרגען דיא קאָלאָניע מיט נעגוג וואַסער.

דיא קאָלאָניע האָט א נראָסאַרטיגע סינאַגאָג און א שולע פיר קינדער.

Rosh-Pinah.

ראש פנה.

משמר הירדן.

נענען צווייא שטונדען רייזע פון צפת, בײם ברעג פון ירדן, לעבען דער בריק איבערן ירדן, וועלכען דיא אראבער רופען „בנות יעקב", יעקב'ס טעכטער, ליענט דיא קאלאניע משמר הירדן.

זיא איז נעגרינדעט געוואָרען אין 1884, תרמ"ד פון רוסישע אידען און דיא חברות חובבי ציון פון אדעסא און בערלין האבען זיא אונטערשטיצט, דיא קאלאניסטען זיינען אבער דאך ניט געווען אים שטאנד זיך צו האלטען, ווייל זיי האבען קיין מארק פאר זייערע פראדוקטען, ענדליך האט דיא נעזעלל־שאפט יק"א זיא נענומען אונטער איהר שוץ.

Mishmar Hayarden.

משמר הירדן.

יסוד המעלה.

יסיד המעלה איז געגרינדעט געווארען אין 1883, תרמ"ג, פון רוסיש־פּאָלנישע אידען, זיי האָבען אָבער אין דער ערשטער צייט געליטען זעהר פיעל מאנגעל און נויט. אין 1887, תרמ"ז, האָבען זיא אונטערשטיצט דיא חברה חובבי ציון פון אָדעסא, דיא חברה „עזרא" פון בערלין און דיא חברה חובבי ציון פון ניו יאָרק.

באַראָן פּאָן ראָטהשילד האָט נעבויט א שולע פּאַר קינדער און גיט דיא קאָלאָניסטען דאָקטאָר און מעדיצין, אויך בעשעפטיגונג אין זיינע גערטנער.

דיא קאָלאָניע געפינט זיך ביי דעם זעע (אָזיערא) מי מרום און צעהלט 218 איינוואוינער.

איהרע פּראָדוקטען זיינען נעטרייד ען און ווין, אייניגע קאָלאָניסטען האָבען נעפּלאַנצט ראָזען און באַראָן פּאָן ראָטהשילד האָט אויסגעבויט א פּאַבריק צו דיסטיללירען „ראָזענאייל", איינס פון דיא טהייערסטע אייל אין דער וועלט. דאָס איז א נייער צוויג פון אינדוסטריע, פון וועלכער מען האָפט זעהר פיעל אין דער צוקונפט.

Yessud Hamaalah.

יסוד המעלה.

מתולה.

דיא קאָלאָניע מתולה איז נעגרינדעט געוואָרען אין 1897, תרנ"ז, פון באראָן פאָן ראָטהשילד אר האָט זיא בעוצט מיט יונגע לייט, וועלכע האָבען נעארבייט אויף זיינע קאָלאָניען און האָבען זיך אויסגעצייכענט דורך פליים און פעהינקייטען.

דיא קאָלאָניע גענינט זיך אויף דעם אָרט, וואו עס איז א מאָל געשטאַנען דיא שטאָדט לי"ט אָדער דיא אידישע שטאָדט דן. זיא איז דיא נערדליכסטע — נאָנין ווייט נאָך צפון, קאָלאָניע פון פאלעסטינא.

דיא ערד איז זעהר פרוכטבאָר און דיא קאָלאָניסטען פערזעהען נור נעטרייד.

אין 1898, תרנ"ח, האָט מען פראָבירט פלאָנצען טאבאק און ער איז זעהר נוט נעראָטהען, מען קען אָבער האָפען, אז מיט דער צייט וועט זיך ענטוויקלען דיא טאבאק אינדוסטריע, אָבער א נייע קוועללע פיר ארבייט און בעשעפטיגונג.

Mettulah. מתולה.

דיא קעללעריין.

„דער ווין וואקסט אין קעללער", זאגט אן אל־טעס שפריכוואָרט. אהן א גוטען קעללער קען מען קיין גוטען ווין האבען, און ווי־ל מען האבען גוטען ווין, מוז מען האבען א גוטען קעללער. דיא אידיש קאָלאָניען אין פאלעסטינא וואלטען נע־קענט פראָדוצירען וויפיעל ווין עס איז נור מענליך און עס וואלט זייא נאָר ניט נענוצט, ווי־ל אהן א גוטען קעללער וואלט דער ווין פערדאָרבען נעווא־רען. אבער מאבען א גוטען קעללער, אויסהאקען א קעללער אין האַרטען שטיין דאַרף קאסטען פיעל גע־לד. וואו נעהמט מען דיעזעס נעלד? דיא קא־לאָניסטען זיינען עס ניט נעווען אים שטאנד צו בעהויפטען.

דא האט וויעדער דער בארג עדמונד פאן ראָטהשילד נעהאלפען. ער האט אויסנעבויט, ריכטינער נאך, נעלאזען אויסהאקען אין דיא שטיי־נערנע בערג צוויי נרויסע קעללער און האט זייא פערזאָרגט מיט אלע נייעסטע מאשינען און אינ־סטרומענטען. איין קעללער אין ראשון לציון, וואו־הין עס זאלען נעבראכט ווערן דיא ווינטרויבען פון אלע קאָלאָניען, וועלכע נעפינען זיך אין זידען—דרום זייט פון פאלעסטינא, און איין קעללער אין זכרון יעקב, וואו עס ווערן בעארבייטעט אלע ווינטרוי־בען פון דיא קאָלאָניען, וועלכע נעפינען זיך אין נארדען—צפון זייט פון פאלעסטינא.

עס איז ווערטה צו בעשרייבען דיעזע קעל־לעריין.

The Wine Cellar in Rishon-le-Zion.

דער קעלער אין ראשון לציון.

דער קעללער פון ראשון לציון.

איז געבויט געווארען אין א צייט פון 7 יאהר. ער בעשטעהט פון 3 עטאַזש, דריי שטאָק טיף אין דער ערד.

אין ער׳שטען, אייבערשטען שטאָק ווערן דיא טרויבעז געהאַלטען אין גרויסע פעסער און נע־פּרעסט מיט דיא נייע מאשינען.

אין צוזייטען עטאַזש געפינען זיך פון 20,000 ביז 25,000 גרויסע פעסער מיט אויסגעפרעסטען ווין און א דיסטיליר מאשין צו מאכען קאניאק פין דעם ווין, א מאשין צו מאכען קינסטליכעם אייז, און א גרויסער אפּאראט צו פאסטעריזי־רען דעם ווין. צוויי לאקאמאביליען פון 120 און 60 פערדקראפט ארבייטען בעשטענדיג און טרייי־בען אלע מאשינען.

אין דריטען אונטערסטען שטאָק געפינט זיך דער פערטיגער ווין. אין 1900 האבען זיך געפונען אין דיעזען קעללער ביז 40,000 העקטאָ־ליטער = א מיליאָן גאללאָן ווין.

אזוי וויא דער באראָן האט געשיקט פון פראנקרייך געלערנטע ווין פאבריקאנטען, האבען זייא נעפונען אז דער ווין מוז ליענען דריי יאָהר אין קעללער, איידער מען קען איהם שיקען נאָך אנדערע לענ־דער. דער פאלעסטינא ווין, אדער דער ווין, וועלכען דיא כרמל ווין קאמפּ. פערקויפט איז וועניגסטענס ד ר י י יאָהר אלט, געוועהנליך איז ער נאָך עלטער.

דער קעלער פון ראשון לציון סאָסט פינף מי־ליאָן פראנק און בילדעט א קליין שטעדטעל פאר זיך. ער איז דער גרעסטער ווין קעללער אין דער וועלט און דאס אידיש פאָלק מעג מיט איהם שטאָלצירען. וויא גרויס דער קעללער איז, ווערט ער בעלייכטעט מיט עלעקטריציטעט, און עס מאכט אייגעם פערגניגען דורכצוגיהן און צו בע־טראכטען דיעזען קעללער.

Weighing House near Wine Cellar, Rishon-le-Zion. דאס נעוויכט הויז, בייס קעללער, אין ראשון לציון.

דער קעללער פון זכרון יעקב.

איז א ביסעל קלענער פון דעם קעללער פון ראשון לציון, ער איז אין גאנצען אויסגעהאקט אין שטיין און קאסט אויף פיער מילליאן פראנק. ער איז געמאכט נאך דעם זעלבען פלאן, וויא דער קעללער פון ראשון לציון. ער איז בעשטימט אויפ־צו נעהמען און צו בעארבייטען אלע ווייגטרויבען פון דיא קאלאניען אין גליל, אדער נאך־צפון — פאלעסטיניא.

אזוי וויא דיא ווייגנערטנער פון גליל האבען אין דיא לעצטע יאהרען פיעל געליטען פון דער פילאקסערא, — א סארט פליענעלע, וועלכע האט פערניכטעט דיא ווייגנערטנער, האבען זיך אין קעללער פון זכרון יעקב אין 1900 געפונען נור 10,000 העקטאליטער אדער 250,000 גאללאן ווין.

Wine Cellar in Zicron Jacob.

דער קעלער אין זכרון יעקב.

י פ ו.

יפו אויך העברעאיש, יאפא אויך אראביש, יאפע אויך גריעביש, איז איינע פון דיא עלטעסטע שטעדט אין פאלעסטינא. זיא ווערט דערמאנט צווישען דיא שטעדט, וועלכע דער עניפטישער קע־ניג טהאטמעס III, נאך פאר אברהם אבינו, האט אפגענומען. זיא ווערט ווייטער דערמאנט צווישען דיא שטעדט, וועלכע סנחריב האט אפגענומען. זיא האט געשפיעלט א וויכטיגע ראלע אין דעם קריעג פון דיא חשמונאים און שפעטער אין דעם קריעג, וועלכען דיא אידען האבען געפיהרט מיט דיא רוימער.

יפו איז דיא פארשטאדט פון ארץ יהודה, אלוף פון ירושלים. אן אייזענבאהן פיהרט יעצט פון יפו נאך ירושלים. דער נאנצער האנדעל פון פאלעסטינא נעהט דורך יאפו און דארום איז יפו דיא גרעסטע האנדעלס שטאדט פון פאלעסטינא.

דיא שטאדט איז איינגעטהיילט אין אלט יפו, וואו עס וואוינען נור מחמדאנער, און נייי יפו, וואו עס וואוינען אידען אין קריסטען. דיא פארשטאדט „נוה צדק" איז נעבויט און בעוואהנט נור פון אידען. אין נאנצען האט זיא 17800 איינ־וואהנער, פון זיי 3100 אידען.

אין יפו געפינען זיך נאציאנאל־אידישע מעד־כען אין קנאבען שולען, וואו אלע וויסענשאפטען ווערן נעלערנט אין העברעאיש און דיא שילער רעדען העברעאיש, וויא א נעוועהנליכע אומנאנגס שפראכע. אויך איז דא אין יפו א נאציאנאל ביבליאטהעק „שער ציון" אין אנדענקען פון בע־ריהמטען שרייבער לעוואנדא. אויך איז דארט דא א גרויס ת"ת.

ארום יפו נעפינען זיך פיעלע נעדטנער מיט ארבאנזישען—ארענדישעס—לימונעס און אתרוגים.

Jaffa. יפו.

ירושלים.

ירושלים איז נעווען און איז נישבליעבען דיא היילינע שטאדט, זאנאר אין דער ציים, ווען דער רוימישער קייסער אדריאן האט אין יאהר ג אלפים תתצ"ב נעהייסען איהר א נאמען ג'בען עליא קא־פיטאלינא און האט זיא בעפעלקערט נור מיט רוי־מער און גריעבען, דאם הייסט, נור מיט היידען, א ז זיא דאך נעבליבען דיא היילינע שטאדט. עס איז ואהר, אז קייסער האדריאן האט ארויסגענע־בען אבעפעהל, אז ווען א איר ווערט קומען נאך ירושלים, זאל מען איהם טייטען, אבער דיעזער בעפעהל האט ניט אפנעשריעקט אירען און ניט אידען צו קומען נאך ירושלים און צו בעזוכען דיא היילינע ערטער. אזוי פיעל אבער האט דאך נע־ווירקט דיעזער בעפעהל, אז ירושלים איז נעווארען אן ארימעם קליינעם שטערטעלע און איז אזוי נע־בליבען ביז אין דער לעצטער ציים.

ירושלים האט ווירקליך אויסנעוויעזען ביז נאר ניט לאנג, ווייא אן אונגליקליכע אכמנה, ווועלכע איז אנגעטאהן אין טיעפען טרויער. ערשט אין דער לעצטער ציים האט ירושלים אנגעהויבען אראפ צו ווערפען איהרע טרויער קליידער און ווערן אין אייראפעאישע שטאדט. מען האט אנגע־הויבען צו בויען הייזער אויסער דער מויער און פארשטעדט האבען אנגעהויבען צו וואקסען ארום ירושלים. דיעזע פארשטעדט זיינען נעבויט און בעוואוינט נור פון אידען.

ירושלים צעהלט יעצט אונגעפעהר 50,000 איינ־וואהנער און דער פון זיינען 30,000 אידען, 11,000 קריסטען און 9,000 מחמדאנער.

אין ירושלים געפינען זיך 2 שולען פיר אידישע קנאבען, איינע גענרינדעט פון „כל ישראל חברים", דיא צוויטע פון ערלען פאן לעמעל, און א מעדכען שולע, גענרינדעט פון עוועלין דע ראטהשילד. און א גרויסע אידישע נאציאנאל ביבליאטהעק מיט פיעל אידישע ביכער, נעשענקט פון דאקטאר חא־זאנאוויטש פון ביאלאסטאק.

דיא עלטערע מענשען אין ירושלים לעבען נאר פון דער „חלוקה", דיא נדבות, וועלכע ווערן נע־שיקט פון דער גאנצער וועלט, אבער דיא יונגע לייט זוכען זיך צו בעפרייען פון דער "חלוקה" און בעשעפטיגען זיך מיט אלערליי האנד ארבייט, בע־זאנדערס אבער מיט האלץ שניצערייען.

Jerusalem, Jaffa Street.

ירושלים, דיא יפו שטראססע.

דער ירדן.

דער ירדן איז דער גרעסטער טייך פון ארץ ישראל. ער הייבט זיך אָן אין נאָרדען (צפון) ניט ווייט פון דער אלטער שטאדט דן, ריכטינער נאָך פון דיא בערג חרמון. דער אייבינגער שנעע אויף דעם חרמון ווערט צו שמאָלצען און דאָס וואסער רינט אַראָפּ און בילדעט זומפען און קליינע זעען (אָויעראָס). דיא גרעסטע פון דיעזע זעען איז דער ים כנרת, פון דאָרט פֿליעסט אַרויס דער ירדן אלס זעהר שנעלער טייך, פֿליעסט עטוואָס מעהר אלס הונדערט מיל און פאלט אריין אין ים המלח.

דיא טייכען ירמוך און יבוק פֿליעסען צו צו איהם פון אָסטען־ מזרח — און דיא טייכען יאָלוד וועלבער קומט פון ב׳טן, און פאריא, וועלכער קומט פון שכם, פֿליעסען צו צו איהם פון וועסטען —מעריב.

דער ירדן איז אין זוממער צייט ניט זעהר טיעף, אין פריהלינג אבער, נאָך דיא ווינטער רעגענס, ווערט ער א גרויסער שטראם און עס איז ניט לייכט איהם אריבער צו גיהן. ער האָט זעהר פיעל פיש.

דער ירדן פֿליעסט אין א טיעפען טאָהל, וועלכער איז נעדיכט בעוואקסען מיט אלערלי קליינע בייטלעך, אין וועלכע עס האלטען זיך אויף אלערלי פייגעל און אייניגע ווילדע טהיערע. אמאָל פלענען זיך זאָגאָר לייבען אויפהאלטען אין דיעזע נעדיכטע וועלדלעך.

דיא ברעגעס פון ירדן זיינען זעהר וואַרעם און דאָקטוירים שיקען אהין קראַנקע, בעזאָנדערס בראָכט ליידענדע, זיי זאָלען דאָרט פערבריינגען דעם ווינטער. עס איז זעהר מענליך, אז מיט דער צייט, וען דאָס לאַנד וועט בעזעצט ווערן, וועלען דיא ברעגעס פון ירדן זיין דער בעסטער פלאַץ אויף דער גאנצער וועלט פיר ברוסטליידענדע. אין ווינטער איז דאָרט דאָס קלימאָט זעהר נעזונד, אָן זומער אָבער איז עס צו הייס און מען מוז זיך בעזעצען אויף דיא בערג, וועלכע הייבען זיך אויף גלייך פון דעם עמק הירדן.

Jordan.

דער ירדן

כרמל.

איינער פון דיא שעהנסטע, איינער פון דיא רייכסטע און איינער פון דיא מערקווירדיגסטע בערג אין ארץ ישראל איז דער בארג, ריכטיגער נאָך ויא בערג, כרמל. ער איז בעזאָנדערס רייך מיט עראינערונגען אן אליהו הנביא, ויעלכער פלעגט זיך אויפהאלטען אין דיא היילען פון כרמל. מען ווייזט נאָך היינט דיא הייל, ווּאו ער פלעגט זיך אויפהאלטען און דיעזער פלאץ איז היליג פאר אידען, וויא פאר קריסטען און מחמדאנער. מען ווייזט נאָך דעם אָרט, ווּאו אליהו האט געבויט א מזבח און האט מיט זיין געבעט אראָפגערופען פייער פון הימעל, און קעניג אחאב וויא דאס נאנצע אידישע פאָלק האט אויסגערופען: ד' הוא האלהים! דיא אראבער קומען יעדעס יאהר צו דיעזען פלאץ און ברענגען דארט קרבנות.

דער כרמל איז הויך 600 יארד (570 מעטער) פון דיא אָבערפלעכע פון מיטלענדישען ים. זיין פוס פאלט אריין אין ים, און ציהט זיך פון ים נאך מזרחית דרומית פון ארץ ישראל ביז נחל קשון, 30 מייל אין דער ליינג.

אמאל איז דער גאנצער בארג געווען בעוואקסען מיט וויינגערטנער און דארום האט מען איהם גערופען כרמל, דאס הייסט „כ ר ם א ל", דער וויינגארטען פון נאָט. שפעטער האבען דיא רוימער און אנדערע פעלקער פערניכטעט דיא וויינגערטנער פון כרמל, יעצט הייבט מען וויעדער אָן צו בעפלאנצען איהם מיט וויינגערטנער. דיא ציוניסטען, ווּעלכע האבען זיך אונטערגענומען צו פערבריטען און צו פערקויפען דעם וויין פון דיא אידישע קאָלאָניען אין ארץ ישראל, האבען זיך דארום א נאמען גענעבען „ד י א כ ר מ ל ווּ י י ן ק א מ פ." ווייל זיי ארבייטען ווירקליך אין כרמאל, אין נאָטס וויינגארטען, אין „כרמל".

Mount Carmel.

דער בארג „כרמל".

דיא אידישע קאָלאָניען אין פּאלעסטינא.

הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע
בא יבא ברנה נושא עלומותיו.
(תהלים, קכ"ו, 6.)

דיא אידישע קאָלאָניען אין פּאלעסטינא בע־
שטעהען ערשט זייט 17—18 יאהר, אלזאָ א נאַנץ
קורצע צייט. וואס פאר א נעשיכטע קענען האבען
דיעזע קאָלאניען, וועלכע זיינען נור אַלט 17—18
יאהר?

און דעננאָך איז דיא נעשיכטע פון דיעזע קאָ־
לאָניען טרויעריג, וויא דיא נויט, הערצריייסענד,
וויא דאס אונגליק, פול מיט שמערצען און ליידען,
וויא דיא נעשיכטע פון אידישען פאָלק, און דאָך
בעלעהרענד און ערקווייקענד מיט זיסע האָפנונגען,
וויא דיא פּראָפּעצייהונגען פון אונזערע נביאים.

הייפּעלעך עמיגראנטען האבען אין אנפאנג פון
דיא 90ער יאהרען פון פאָריגען יאהרהונדערט,
1881, 1882, 1883 (תרמ"א, תרמ"ב, תרמ"ג) און
ווייטער, פערלאָזען זייער נעבורטסלאנד, זייערע
אנגעוואַרמטע, איינגעוואוינטע פּלעצער און זיינען
נעקומען נאך ארין ישראל מיט וועניג נעלד, אבער
מיט פיעל ענערגיע, מוטה צו אַרבייטען און פלייס
צו אַרבייטען, און האבען זיך בעזעצט אין פערנאכ־
לעסיגטע, פערווילדערטע, מיט טרימער און רואי־
נען בעדעקטע נענענדען, וועלכע מען האט נעמוזט
אָפּרייניגען, אָפּרוימען און פעהיג מאכען צור ערד
אַרבייט.

זיי האבען נעהאַט אלעס נעטהיגע: ענערגיע,

מוטה, פליים, קענטניסע, אבער קיינע מיטעל צו עקסיסטירען, קיינע מיטעל אויסצוהאלטען דיא ערשטע שוועריע צייטען, ווען דיא ארבייט, דער פליים, דיא ענערגיע, דער מוטה און דיא קענטניסע קענען זיך נאך ניט בעצאהלען. זיי האבען נעאיבייט מיט אלע זייערע קרעפטע, זיי האבען בענאסען יעדען שפאן ערד מיט זייערע טרעהרען און מיט זייער שווייס און האבען דאך ניט געקענט ארויסבריינגען אזוי פיל אום צו מאכען אן ארימעס לעבען.

מיר מוזען עס זאגען עהרליך און אפען, מיר מוזען עס בעקענען נענען דיא נאנצע וועלט, אז ווען דער בארען עדמונד פאן ראטהשילד וואלט ניט נעקומען זיי צו הילף, וואלטען אלע זייערע מיה, אלל זייער פליים, זייער ענערגיע און זייערע קענטניסע זיי ניט נעהאלפען און דיא אידישע קאלאניען אין פאלעסטינא וואלטען נעמוזט אונטערגעהן מעוצר רעה וינון, וויא דער קענינליכער דיבטער דריקט זיך אוים, אדער אוים עלענד, מאננעל און נויט, וויא אונזער ארימעס „אידיש" דריקט זיך אוים*).

בארון עדמונד פון ראטהשילד האט ארופנעבראכט פון פראנקרייך נעלערנטע נערטנער, וועלכע וועיסען וויא אזוי צו פלאנצען דעם וויינשטאק. בארון ראטהשילד האט נעשיקט פון פראנקרייך, פון זיינע אייגענע נערטנער פון שאטא

*) עס זיינען אויך אין יאהר תר"נ (1890) נעגרינדעט נעווארען א פאאר גרויסע קאלאניען פון וואהלהאבענדע אידען אוים רוסלאנד, מיט אייגענע קאפיטאלען אזוי ווי רחבות און חידרה, האבען נעקוויפט דיא ערד נעבויט ה יזער, נעפלאנצט נערטנער, און זיינען צו קיינעם ניט אנגעקומען, אבער זיי וואלטען אויך ניט נעקענט אויספיהרען אלעס, ווען זיי וואלטען ניט נעווארען מאראליש אונטערשטיצט פון בארון ראטהשילד.

לאפיט, דיא עדעלסטע און בעסטע ווייניטעקע, פעסטען פונדאמענט, אז זיי זיינען שוין נעווען אים גפנים, און האט זיי נעלאזען פלאנצען אין דיא שטאנד ארויסצוגעבען אזוי פיעל ווין און קאניאק, ווייננערטנער פון דיא אידישע קאלאניסטען. באז אז דיא קאלאניסטען וואלטען שוין נעקענט שטעה־ ראן פאן ראטהשילד האט אויסנעבויט אויף זיינע אויף פים און לעבען פון זייערע פראדוקטען, רעכנונג דיא גרויסע קעללערייען אין ראשון לציון יעצט אבער האט זיך פארנעשטעלט דיא שווער־ און זכרון יעקב, וואו מען זאל בעארבייטען דיא סטע אויפנאבע: וואו פערקויפט מען דיעזען ווין? ווייניטרויבען און מאבען פין זיי דעם בעסטען, דעם וי׳ו נעמט מען א מארק, אן אפנאנגס פלאין פאר טהייערסטען ווין. באראן פון ראטהשילד האט דיא פראדוקטען פון דיא קאלאניסטען?

אראפנעבראכט דיא נייעסטע מאשינען און האט דער באראן פון ראטהשילד האט נעווים נע־ פערשאפט דיא בעסטע אייניכטונגען אום צו מאבען פון דיא ווייניטרויבען דעם בעסטען ווין. מאהן אלעם וואס ער האט נעקענט, אום צו בע־ קורן, דער באראן פאן ראטהשילד האט אויסנע־ פעסטינען דיא קאלאניען, אום אויפצוהיבען דיא שטרעקט זיין רייכע האנד, זיין בריטע האנד און פראדוקציאן פון ארץ ישראל, אבער וואו פער־ האט געווירקט, נעשאפען און געהאלפען דיא אג־ קויפט מען דיעזע פראדוקטען? דער באראן פאן דישע קאלאניען. ראטהשילד איז קיין ווייניהענדלער און זאנאר דיא

אין 1895 זיינען דיא אידישע קאלאניען אין ווייניען, וועלכע וואקסען אין זיינע ווייננערטנער אין פאלעסטינא שיין נעווען אייננעריכטעט אויף אזא פראנקרייך, פערקויפט ער ניט, זאנדערן זיי ווערן פערברויכט פון זיין פאמיליע. באראן ראטהשילד קען

Cooling Apparatus in cellar, Rishon-le-Zion.

קיהלאפפאראט אין קעללער פון ראשון לציון.

זיך אבער ניט בעישעפטינען מיט פערקויפען ווײן אין אַנדערע לענדער.

דיא לאַנג פון דיא אידישע קאָלאָניען איז יעצט נעווּאָרען נאָך פיעל טרויעריגער, ווײַל פרי־הער. ווּאם העלפט עס זיי, ווּאם זיי האבען פיעל ווײן אוּן גוטען ווײן, ווען מען קען דיעזען ווײן ניט פערקויפען.

דאָן האט זיך נעגרינדעט אין רוסלאַנד א פעראיין פון רוסישע אידען, פון עכטע ציוניסטען, פון הייסע פאַטריאָטען פון ארץ ישראל, פון מענער, ווּעלכע זיינען בעריים צו אָפּפערן זייער צייט, זייער מיה אוּן זייער געלד, אוּן זיי האבען א נאמען נע־נעבען דיעזען פעראיין „כרמל" — כרם־אל, דער ווײַנגאַרטען פון גאָט. דער צוועק פון דיעזער נע־זעלשאפט „כרמל" איז צו פערבריטען דעם ווײן אוּן דעם קאָניאַק פון פּאַלעסטינא אין אַלע לענדער אין אייראָפּא, אזיען, אפריקא אוּן אמעריקא

דיא נעזעלשאפט „כרמל" האט נעגרינדעט צו ערשט אין רוסלאַנד לאָנגען, מאָנאָזינען פון ארץ ישראל ווײן אונטער דער פירמא: „טאָווארישטשע־סטווא כרמל" אוּן האט אויך ערציעלט א נרויסע ערפאָלג. אין אדעסא, אין ווארשוי אוּן אין פיעלע אַנדערע ערטער איז דער פּאַלעסטינא ווײן אוּן דער פּאַלעסטינא קאָניאַק אננענומען נעוואָרען פון דאָק־טוירים אוּן ווײנקענער אַלס דער בעסטער אוּן ריינסטער פּראדוקט.

ערמוּנטערט דורך דעם ערפאָלג אין רוסלאַנד, האט דיא נעזעלשאפט „כרמל" אָננעהויבען איהרע טהעטינקייט אין דייטשלאנד אין 1896 אוּן האט נעעפענט אין בערלין א נרויסעז לאָנער אונטער דער פירמא: „אימפּארט נעזעלשאפט פּאַלעס־טינא". אין דעם זעלבען יאהר האט דיא „כרמל ווײן קאמפּ " ערעפענט א לאָנער אין ווײן אונטער דער פירמא: „קאמאנדיט נעזעלשאפט כרמל".

אין 1897 האט זיא ערעפענט א קאנער פון פא־
לעסטינא ווייז און קאניאק אין פאריז אונטער דער
פירמא Vins de Palestine און אין לאנדאן אונ־
טער דער פירמא .Palestine Wine Co. אין 1898
האט דיעזעלבע געזעלשאפט נעגרינדעט אן אנע־
טור פון ווייזען אין עניפטען. אין 1900 איז א דע־
לעגאט פון דיעזער קאמפאני געקומען נאך אמע־
ריקא אום צו בעשאפען א מארק פאר דיא פראָ־
דוקטען פון דיא אידישע קאָלאָניען אין אמעריקא
און קענעדא, און ער האט ערעפענט א נרויסען
לאגער פון פאלעסטינא ווייזען און קאניאק אין ני־
יארק אונטער דער פירמא .The Carmel Wine Co.

אים זעלבען יאהר איז פארגעקומען נאך אן
אנדערע ענדערונג אין דער פיהרונג און פערוואל־
טונג פון דיא אידישע קאָלאָניען אין פאלעסטינא
ביז 1899 זיינען דיעזע קאָלאָניען פערוואלטעט נע־
ווארען פון בארון דע ראטהשילד און הערר אליהו
שייד איז נעווען דער אדמיניסטראטאר. אין 1900
האט דיא נעזעלשאפט יק"א—Jewish Colonization
Association (נעגרינדעט פון בארון דע הירש)
איבערגענומען דיא אדמיניסטראציאן איבער אלע
קאָלאָניען *).

יעצט ערשט, וען דיא נעזעלשאפט יק"א וועט
מיט פערנונפט פערזיואלטען דיא קאָלאָניען און
דער פעראיין „כרמל" וועט זוכען אָפּנאנגם פלעצער,
א מארק, פאר ד׳א ווייזען און די פראָדוקטען פון
ד׳עזע קאָלאָניען, יעצט ערשט קען מען האָפען, אז
דיא קאָלאָניען וועלען אויפבליהען און עס וועט
אויך זיי מקוים ווערן דער שפרוך פון דיא שבי
נולה: הלוך ילך ובכה נושא משך הזרע בא יבא
ברנה נושא אלומותיו.

---

*) עס איז צו האָפען אַז דיא נעזעלשאַפט יק"א, וועלכע בעשעפטיגט זיך מיט קאלאניזאַציאָן שוין לענגערע צייט, און וועלכע איז צוגעטרעטען צו דער פּאלעסטינא קאלאניזאציאן מיט ענערגיע און קראָפט, וועט פּוהרען דיא קאָלאָניען צו אויגער זעלבסטשטענדיגקייט און וועט זייא בריינגען צו גלאַנץ און גליק.

כרמל.

דיא וויינען פון ארץ ישראל און אנדערע וויינען.

אל תרא יין כי יתאדם.
(משלי. כ"ג, 31.)

ווין איז א זאָנדערבאַרער זאפט. ער דער־פרישט, דערקוויקט, רוּפט אַרויס די לעבענס־נייסטער, מאכט מוטהיג דעם שוואכען, מאכט פריילעך דעם פערצווייפעלטען, מאכט לוסטיג דעם טרויעריגען און בעלעבט דעם קראנקען; דערוועלבער זאפט אבער מאכט נאריש דעם קלוגען, מאכט שוואך דעם שטארקען, מאכט ניעדריג דעם שטאָלצען און פערעכטליך דעם גרויסען.

ווּאו איז אָבער דיא גרענץ צווישען דיעזע פערשיעדענע איינגענשאפטען? ווּארום מאכט די זער ווין ווילד און דום, און דער אַנדערער ווין דערפרעהט און דערקוויקט? — דאס קוואנטום! ווען מען זיין דיא געווענליכע אַנטוואָרט; ווען מען טרינקט מיט א מאָס, ניט פיעל, דערקוויקט דער ווין און דערפרעהט, טרינקט מען אָבער איבער דער מאָס, טרינקט מען צופיעל, ווערט מען בערוישט און דער ווין מאכט קראנק. און דאס איז אויך ריכטיג אין אַלגעמיינען, אָבער ניט אין גענויסע פעלע, ניט אין דיא נעווענליכע פעלע.

דיא מעריצינישע וויסענשאפט, דיא פאטהאָלאָגישע פארשונגען — פארשונגען איבער קראנקהייטס ערשיינונגען, האָבען בעווייזען קלאָהר און

דייטליך, אז דער נוטער ווײַן, דער ריינער ווײַן, דער נאטירליכער ווײַן, בערוישט ניט אזוי לייכט, ווײַ דער געפעלשטער, דער נאָכנעמאכטער, דער „נעדאָקטאָרטער" ווײַן. מען ווערט בערוישט, ווען מען טרינקט צופיעל נאטירליכען, ריינעם ווײַן, אָבער ערשטענס מוז מען איהם טרינקען זעהר פיעל, ווירקליך איבער דער מאָס; צווייטענס, ווען מען איז שוין בערוישט, שיכור, לענט מען זיך שלאָפען אויף א קורצע צייט און מען שטעהט אויף פריש און מונטער. טרינקט מען אָבער שלעכטען ווײַן, געפעלשטען ווײַן, ווערט מען בערוישט פון א קלייניגקייט און ווען מען לענט זיך שלאָפען, שטעהט מען אויף מיט קאָפּשמערצען.

פּראָפעסאָר סיעטשענאָוו האָט אין אָדעססא געמאכט עקספּערימענטע (פּראָבען) און האט בעוויזען מיט פאקטען, ווײַ טרויעריג עס זיינען דיא פאָלגען, ווען מען טרינקט געפעלשטען, „נעדאָק־טאָרטען" ווײַן. עס איז אָבער ניט נעטהיג צו זיין א פּראָפעססאָר אום עס צו פערשטעהן. יעדער נעווענליכער מענש קען פערשטעהן, אז אין נע־פעלשטען ווײַן מוז זיך נעפינען מאטעריאלען און בעמישע שטאָפען, וועלכע ווירקען אויף אונזערע נערוון, בערוישען, מאכען איינעם שיכור, און פעראורזאכען קאָפּשמערצען.

דיא נאטור האָט א רעכנונג און איז אונטער־ווארפען אונטער שטרענגע געזעצע. דער שווינדעל וויים פון קיינע נעזעצע, ער וויים נור „פ ע ר ד י ע־נ ע ן", מאכען נעלד, אָפּנארען, בעטריענען, בע־שווינדלען דעם קויפער, דעם טרינקער. ביי אנ־דערע זאכען, ביי קליידער, מעבעל און דערגלייכען, מאכט עס ניט אויס: מען קען בעשווינדלען א מענשען און צונעהמען ביי איהם נעלד. ביי נע־טרענק, בעזאָנדערס ביי ווײַן און קאָניאָק, וועלכע

ווערען נעבראכט אלס מעדיצין, אלס היילמיטעל, בעשטוינדעלט מען א מענשען מיט זיין נעזונדהייט.

דאס איז דיא אורזאכע, וואס דאקטוירים און פארשטעהער פון שפיטעלער פארדערן א בעשיינונג, א סערטיפיקאט, אז דיא וויינען און דער קאניאק וועלכע זייא ווילען קויפען, זאלען זיין נאטירליך ריין, נאטירליך גוט.

און אזעלכע בעשיינונגען, אזעלכע פאקטישע בעווייזע, אזעלכע סערטיפיקאטע האבען דיא וויינען און דער קאניאק פון ארץ ישראל, וועלכע ווערען פערקויפט פון דער פירמא „כרמל ווין קאמפ.“

אט האבען מיר א בעשיינונג פון דעם נרעסטען רוססישען כעמיקער און נעלערנטען אלעק' באנדער ווערינא, פראפעססאר דער כעמיע אין דער אוניווערזיטעט פון אדעסא:

„איך האב אונטערזוכט דיא וויינען און דעם קאניאק פ'ן פאלעסטינא, וועלכע דיא פירמא „כרמל“ פערקויפט, און האב עס נעפונען נאטירליך ריינע מרויבען ווין אהנע יעדע ביימישונג אדער צוזעצונג פון אנדערע כאטעריאלין; זייא זיינען ניט צוגעפארבט אין עס איז ניט צוגעגעבען צו זיי פרעמדער סבירוטום. אין אלגעמיינען זיינען זייא פון גאנץ גוטער קוואליטעט.“

א. וועריגא,

פראפעסאר פון נאווארסיסקי אוניווערזיטעט אדעסא, דען 15טען אקטאבער, 1896.

דאס זעלבע בעשיינינט אייגער דער נרעסטען פראנצויזישען נעלעהרטע, פראפעסאר פושע. ער שרייבט פאלגענדעם:

Receiption of Grapes in the Cellar.

אננאהמע פון טרויבען אין קעללער.

„פון דיא אונטערזוכונגען און אויספֿארשונגען, וועלכע איך האָב געמאכט איבער דיא וויינען און דעם קאָניאק פון פֿאלעסטינא, קען מען מאכען פֿאלגענדע שלוסס:

1) אלע דיעזע וויינען זיינען נאטירליך און פון גאנץ גוטער קוואליטעט.

2) דיא וויסס און דיא רויטע וויינען פון פֿאלעסטינא קען מען פערגלייכען נאָך זייערע בעמישט צוזאמענזעצונג מיט דיא בעסטע וויינען פון זיד־פראנקרייך. דער זיסער ווין אלי־קאנטע האט אין זיך אלע בעמישט מאטעריאלען פון דיא שפאניש וויינען, בעזאנדערס אבער פון פֿאָרטוויין".

ה. פּוישעע,

פּראָפעסאָר פון דער מעדיצינישען פאקולטעט פון פּאַריז, מעמבער פון קאָמיטעט פון דער פאלקס היגיענא

פּאַריז, דען 27טען יוני, 1896.

דיא ווראטשעבנאיא אופראווא (מעדיצינאל קאָללעגיום) פון ווארשוי שרייבט פאָלגענדעס:

„דורך דיא בעשיינונג פון 11טען יוני 1896 סוב נומ. 2733 ציינט אָן דיא ווראטשעבנאיא אופראווא, אז דיא אונטערזוכונג, וועלכע איז נעמאכט נעווארען איבער דיא ווינען און דעם קאָניאק פון דער פירמא „כרמל" אין דער הי־גיענישער סטאציאָן פון ווארשוי, האט ארויס־געוויזען פאָלגענדעס:

„קיינע פרעמדע בעמישע שטאָפען און מא־טעריאלען האבען זיך אין דיעזע ווינען ניט נע־פונען. אלע בעשטאנד טהיילע פון דיזע ווינען און פון דעם קאָניאק זיינען נאטירליכע און פאָלקאמען רעגעלמעסיגע".

„און דארום ערקלערען מיר דיעזע ווינע אלס נאטירליכע ווינען, וועלכע מען האט אויסגעהאלטען א לאָנגע צייט אין קעלער, זייא זאלען רייף ווערען".

„דער קאניאק „ברמל״ האט זיך בע־ וויעזען אלס פאלקאממען גוט און פון דער בעסטער קוואליטעט״.

דיעזע בעשיינגונגען זיינען פאקטען, וועלכע רעדען פאר זיך אליין, אז דיא ארץ ישראל וויינע, וועלכע ווערען פערקויפט פון דער געזעלשאפט „ברמל״ זיינען נאטירליך ריין, אהנע צומישונג אהן יערע קינסטליכע מאבעריי, און דארום זיינע זיי איינגעפיהרט גע׳ווארען אין פיעלע שפיטעלער אין רוסלאנד.

דיא שטאדט אדעסא געפינט זיך אין א ווין נענענד, זיא איז ניט וויט פון בעסאראביען און פון דער קרים; עס געפינען זיך אלזא אין אדעסא פיעלע גוטע וויינען און דאך ווערן אין פיעלע שפיטעלער אין אדעסא געברויכט נור פאלעסטינא וויינען און נור פאלעסטינא קאניאק, וויל נור פון גוטען, ריינעם, און נאטירליכען ווין קען מען זאגען: „בריש כל אסוון אנא חמר״, אן דער שפיצע פון אלע מעדיציניש מיטעל שטעהט דער ווין.

אידען פיר פאלעסטינא!

יעדעס פאלק שטאלצירט מיט זיין לאנד, יעדע נאציאן ריהמט זיך מיט איהרע פראדוקטען, נור דאס אידישע פאלק האט ביז אהער ניט נעהאט מיט וואס צו שטאלצירען און מיט וואס זיך צו ריהמען: ארץ ישראל איז נעווען פערוויסטעט און דער באדען פון לאנד יהודה איז נעווען בעדעקט מיט חורבות און מיט שטיינער.

עס איז אבער דאך א נוטעס לאנד, אן ארץ מבורכת. מיר זעהן דאך, אז אין א קורצע צייט פון אבצעהן יאהר האבען איינינע טויזענד אידישע קאלאניסטען ארויסגעבראכט פון דיעזעס פערוויס־טעטע און פערשאטענע לאנד דיא בעסטע פריכטע, דיא בעסטע וויינען און דעם בעסטען קאניאק, וועלכע מען קען נור האבען פיר נעזונדע וויא פיר קראנקע.

זאלאנג מיר האבען ניט נעהאט מיט וואס צו שטאלצירען, האבען מיר נעמווט שווייגען, יעצט אבער ווען מיר האבען אונזערע ווין „ראשון לציון", וועלכער איז אזוי גוט, פיעלייכט נאך בעסער אלס דער פראנצוזישער ווין שאטא לאפיט און סען זשולין; ווען מיר האבען אן ארץ ישראל ווין „רחובות", וועלכע איז בעסער אלס פארטווין, ווארום זאלען מיר ניט שטאלצירען מיט איהם און ווייזען דער וועלט, וויא ליעב און וויא טהייער עס זיינען פאר אונז דיא פראדוקטען פון א נזער לאנד?

ווארום זאלען מיר נעברויכען דעם נעפעליטטען, נעמאכטען, „נעדאקטארטען" פארטווין, ווען מיר האבען א נוטען, ריינעם, נאטירליכען ווין, וועלכער איז נעפלאנצט פון אונזערע ברידער, וועלכע ווערט בעארבייטעט פון אונזערע ברידער און פערקויפט

Fermentation department in Cellar, Rishon-le-Zion.

געהרונג זאל אין קעללער פון ראשון לציון.

פון מענשען, וועלכע זוכען ניט צו מאכען דערביי א פּראָפּיט, צו פערדינען, זאָנדערן צו ענטוויקלען און צו פערשטאַרקען דיא אידישע קאָאָפּעראַציאָן אין פּאָלעסטינא ?

עס איז דיא פליכט פון יעדען אידען צו פערבריטען דעם פּאָלעסטינא ווייל מיט אָלע מענליכע מיטעל, וועלכע ער קען נור אָנווענדען און עס איז נאָטיג לייכט עס צו טהון, מען דאַרף נור רעקאָמענדירען, עמפּפעהלען, אויפמערקזאם מאכען אויף דיעזע וויינע און אויף דיעזען קאָניאָק. ניט אידען געברויכען פיעל מעהר ווייל, וויא אידען, און דאָרום פערשטעהען זייא אויך בעסער, וואס עס הייסט נוטער ווייל, און וועלכע זייא וועלען אמאָל פּרובירען דעם פּאָלעסטינא ווייל, וועלען זייא נע ווים איהם פאָרדערן.

וויא שיין וועט עס זיין פיר אידען, וועלכע קרי־סטען וועלען פערלאָנגען פּאָלעסטינא ווייל און וועלען ריהמען דעם פּאָלעסטינא ווייל! דאָן וועט יעדער איד קענען אויפטרעטען אוֹן זאָגען: וועלכע פּאָלעסטינא זאָל וויעדער נעהערן צו אונז, וואָלטען מיר עס נעמאכט פיר א בליהענדעם לאָנד, פיר א רייכעם לאָנד, פיר א שעהנעם לאָנד, וויא עס איז אמאָל נעווען.

דיא נאָנצע צוקונפט פון אידישען פאָלק, אלע זיינע האָפנונגען אוֹן ערוואַרטונגען הענגען אפּ פון דיא פּראָדוקטען פון פּאָלעסטינא. וואס מעהר דיעזע פּראָדוקטען וועלען פערבריטערט ווערן, וואס מעהר זייא וועלען נעפּאָרדערט ווערן, אלץ מעהר האָפנונגען קענען מיר האבען, אז פּאָלעס־טינא וועט דאך אמאָל נעהערן צו אונז.

דורך דיא פּראָדוקטען פון פּאָלעסטינא בעווייזען מיר, אז מיר זיינען נאך פעהיג צו בעאַרבייטען א לאָנד, צו מאכען פרוכטבאָר א לאָנד, צו מאכען רייך א לאָנד. דורך דיא פּראָדוקטען פון פּאָלע־

Barrel Factory in Rishon-le-Zion.

דיא פאספאבריק אין ראשון לציון.

סטינא בעוויזען מיר, אז טיר זיינען א פאלק און מיר זיינען פעהיג צו זיין א פאלק. מיט דיא פּראָ־דוקטען פון פּאלעסטינא קענען מיר אויפטרעטען אויף א וועלט־אויסשטעלונג און וווייזען: דאס זיי־נען אונזערע פּראָדוקטען.

דאס האט אויך געטאָהן דיא נעזעלשאפט „כרמל". זיא האט אויסגעשטעלט ארין ישראל ווייז און קאניאק אויף דער וועלט אויסשטעלונג אין פּאריז אין 1900, און האט אויך בעקומען פיר דיעזע ווייגע און דיעזען קאניאק דיא נאלדענע מעדאיללע.

איז דאס ניט דיא נרעסטע עהרע פיר אידען, ווען זייערע ווייגען און זייער קאניאק האבען פער־דיענט דיא גאלדענע מעדאיללע? ווען דיא קא־לאניזאציאן פון פּאלעסטינא ווען נאך פערנרע־סערט ווערן, קען מען זיין זיכער, אז אלע פּראָדוק־טען פון פּאלעסטינא ווועלען זייז נעקרוינט מיט נאלדענע מעדאיללען.

עוד לא אבדה תקותינו! זאלאנג אידען אין ארץ ישראל קענען ארויסבריינגען אזעלכע פּרא־דוקטען, איז אונזער האפנונג נאך ניט פערלארען, אז פּאלעסטינא ווען נאך נעהערן צו אונז אדער ווען נאך אמאל זיין דיא קרוין פון אלע לענדער.

אין דאס קענען מיר טאהן דערמיט, וואס מיר וועלען פערברייטען דיא ווייגען און דעם קאניאק פון דער נעזעלשאפט „כרמל", א נעזעלשאפט וועלכע האט פאר זיך נור אין צוועק—צו שטיצען דיא אידישע קאלאניזאציאן אין פּאלעסטינא. יע־דע פלאש פּאלעסטינא ווויין, וועלכע ווערט פער־קויפט, ברענגט נוצען אונזערע ארעמע ברידער אין פּאלעסטינא; יעדע פלאש קאניאק, וועלכע ווערט נעפּאָרדערט פון א ניט אידען, מאכט עהרע

דעם אידישען פאָלק, בעזונדערס דעם אידישען ארבייטער אין פאלעסטינא.

דיא נעזעלשאפט „כרמל" האט נעטאָהן און וועט ווייטער טאָהן אלעס, וואס וועט נור מעגליך זיין אום צו פערבריטען דיעזען ווייז אוּן דיעזען קאָניאק, אבער מיר אלע, יעדער איד בעזונדער, מוז איהר העלפען, מוז איהר ביישטעהן אוּן מוז מיטווירקען, אז דיא ווייגען אוּן דער קאָניאק פון פאלעסטינא זאָלען פערבריטעט ווערן אוּן גע־פאָרדערט ווערן.

יעדער איד קען עס טאָהן, מוז עס טאָהן אוּן וועט עס נעווים אויך טאָהן, אוּן דערמיט אויך צו ליינען א שטיין צו דעם פונדאָמענט פון דעם גרוי־סען פאָלקס נעביידע.

דער כשר׳סטער ווין.

איז דענן נאָך נייטהויג צו זאָגען א וואָרט וועגען כשרות? א ווין וועלכער ווערט געמאכט פון אָנהויב ביז צו עכדע דורך אידען אין ארץ ישראל; פון פלאַנצען דעם ווינשטאָק, אָקערן דיא ערד, בעשניידען דיא שטאָק, אבשניידען דיא ווינטרויבען, ברענגען זיא אין קעלער, פּרעסטען זייא, פומפּען אין דיא פעסער, מאַכען דיא פעסער, זייא אָנפּילען, אַוועק שיקען דיא פעסער ביז ווין אין דיא גאַנצע וועלט, ביז באָטלען און זיצגלען, אַללעס, אַללעס ווערט געמאכט דורך אידען. איז דען נאָך דאָ אין דער גאַנצער וועלט אזאַ כשר׳ער ווין?

דיא „כרמל ווין קאָמפּאני" האט אויך העודות פון דיא רבנים אין ארץ ישראל און פון רבנים אין נויאָרק, אז פון דעם ארץ ישראל ווין איז נפרש געווארען תרומות ומעשרות און מען האט מקיים געווען כל הלכות התלויות בארץ.

---

1. ליפשיץ, כתים פרונטער, 180 גרענד סט., ניו יאָרק.

COMPLIMENTS

OF

CARMEL WINE CO.